

Verschijsningen van Christus in onze tijd

Ook in onze tijd zijn er mensen die hebben ervaren dat Christus aan hen verschenen is. Zij durven hier vaak niet over te spreken uit angst voor gek te worden versleten. In de kerk vinden ze soms geen gehoor en wordt het afgedaan als hallucinatie of projectie van eigen verlangens. Theologe Berthilde van der Zwaag onderzocht in het kader van haar studie theologie in welke situaties verschijsningen plaatsvinden en wat de gevolgen ervan zijn voor de mensen die het meemaken. Ze schreef er in 2008 een boek over. In een tweede, afsluitend artikel (zie p. 30) laat ze zien wat er in redelijke zin over het waarheidsgehalte te zeggen valt.

Wat is een Christusverschijsning?

Een vrouw, 45 jaar

'Ik was alleen thuis en had naar een tv-uitzending gekeken waarin mensen vertelden over ervaringen met engelen. Ze vertelden zo enthousiast dat ik hen benijdde. Want zelf zat ik op dat moment in een crisis. Ik was vastgelopen na een aantal jaren van veel te hard werken en op mijn tenen lopen. Ik was de aansluiting met mijn collega's kwijt en voelde me erg ongelukkig. Na die uitzending zat ik op de bank en ik had opeens een beeld voor me: ik zag mezelf in een groot, donker gebouw met

heel dikke muren. Door een raam van gewapend glas keek ik naar buiten. Daar, op een zonnig plein, liepen allemaal mensen. Het zag er vrolijk en gezellig uit. Ik verlangde ernaar om daar bij te zijn, maar zat opgesloten in dat donkere gebouw en voelde me wanhopig. Terwijl ik naar de keuken liep om een glas water te halen riep ik: "God, help me!" En ook: "Jezus, help me!"

Toen was hij ineens bij me, in mijn keukentje. Ik kon letterlijk en figuurlijk niet om hem heen. Het was of ik binnenstebuiten gekeerd was en met heel andere zintuigen waarnam. Ik voelde en wist dat hij bij me stond. We communiceerden zonder woorden. Ik denk dat het hooguit een paar minuten geduurd heeft. Er

< 'Christus'. Houtsede anonieme meester Aken Dommuseum Duitsland. Foto René Rosmolen

▷

ging enorm veel liefde, warmte en begrip van hem uit. Zelfs bij mijn ouders, die heel liefdevol waren, had ik me nog nooit zo volkomen geaccepteerd gevoeld. Heel bijzonder was de humor die ik bij hem voelde: “Kom op joh, neem alles niet zo over-serieus.” Dat begrip, dat iemand jou vele malen beter door heeft dan jij zelf.

Na deze ervaring begonnen de blijdschap en dankbaarheid geleidelijk ook naar buiten toe door te werken. Ik werd me ervan bewust dat ik altijd streng had geoordeeld over mezelf en anderen. Ik probeerde dat niet meer te doen. Er kwam meer harmonie in mijn leven, ook op mijn werk. Ik kon anderen en mezelf meer waarderen. Ik werd minder krampachtig. Mensen hebben het verschil opgemerkt en het ook tegen me gezegd. Ik weet nu dat ik volkomen geaccepteerd word, dat ik mag zijn wie ik ben, ondanks al mijn tekortkomingen. Ik kijk vrolijker, kijk mensen op straat meer aan, groet ze vaak, ben meer relaxt in alles.’

Onderzoek naar hedendaagse verschijningservaringen

Reacties

Een oproep in diverse bladen om mee te werken aan een wetenschappelijk onderzoek over deze ervaringen heeft zevenendertig bruikbare reacties opgeleverd, zowel van mannen als vrouwen die op het moment van de ervaring in de leeftijd waren tussen 7 tot ruim 80 jaar. Ze komen uit de protestantse of katholieke tradi-

tie of kennen in het geheel geen geloofsachtergrond. In hun brieven vertellen zij dat zij Christus hebben gezien of zijn stem hebben gehoord. Naast het beschrijven van hun ervaring vulden ze een vragenlijst in die ik had opgesteld.

Onderzoeksmethode

Een ervaring is een individuele beleving die niet gereproduceerd kan worden voor onderzoek, en dus noch met de rede noch door empirische verificatie toetsbaar is. Een religieuze ervaring is nog moeilijker te onderzoeken, omdat God zich buiten het bereik van het menselijk denken en dus buiten het bereik van de wetenschap bevindt. Belangrijk is het daarom te onderkennen dat religie andere onderzoekscriteria en -methoden vraagt dan de exacte wetenschap. Over geloofservaringen kan bijvoorbeeld geen absolute uitspraak gedaan worden; men kan wel met een goed beargumenteerde uitspraak komen over een ervaring die in de praktijk voorkomt en om een reactie vraagt.

Een ander criterium is zorgvuldigheid in het omgaan met deze verhalen. Een verschijning is een ‘tere’ gebeurtenis uit een vaak kwetsbare periode in een mensenleven en betreft iemands relatie met God. Het is beleefd als een existentiële aanraking, waarbij men dikwijls met zijn hele bestaan betrokken is geraakt. Dat is een intiem onderdeel van het menselijk bestaan. Dikwijls is de ervaring jarenlang als een kostbaar geheim bewaard. Voor diverse respondenten was het de eerste keer dat ze het deelden,

soms met grote moeite om de ervaring prijs te geven en deze onder woorden te brengen. Het geloofsvertrouwen dat door een ervaring ontstaan is, mag een gelovige niet door wetenschappelijk onderzoek worden ontnomen. Het gaat in het onderzoek derhalve niet om een klinisch oordeel over de individuele ervaringen, maar om een respectvolle verkenning en door-denkning van het fenomeen, zonder het vertrouwen van individuele mensen te beschamen.

Uitkomsten

De onafhankelijk van elkaar beschreven verhalen bevatten veel overeenkomsten. Het eerste wat opvalt is de onmiddellijke zekerheid dat de aanwezige gestalte Christus is. In veel brieven wordt geschreven over zijn ogen, de liefde die Hij uitstraalt en dat Hij zijn handen naar hen uitstrekt. Anderen horen zijn stem. Meestal spreekt Hij één korte zin die te maken heeft met wat er op dat moment in hun leven speelt. De mensen bevinden zich op het moment van de ervaring vaak in een crisis of in een bezinningsperiode van hun leven: psychische spanning na een echtscheiding, het verlies van een dierbare of een burn-out. Zij hebben op dat moment liefde, troost, vrede en vertrouwen ontvangen.

Uit de verhalen blijkt dat een verschijning bijna altijd een verandering in het leven op gang brengt. Men heeft weer nieuwe moed en heeft het idee beter te kunnen onderscheiden wat er echt toe doet en wat bijzaken zijn. Er ontstaan inzichten die voorheen onbekend waren. Men ervaart deze inzichten als komend

van buiten hen en als gezaghebbend. Het is vooral kennis over God, de betekenis van het sterven en de opstanding van Jezus, en de zin van het leven. Velen schrijven dat ze er na de ervaring van overtuigd zijn dat Christus aanwezig is in onze werkelijkheid en dat het lijden van mensen gezien wordt. Vaak ontstaat er een blijvende verbondenheid met Christus, het gevoel dat men geborgen is, wát er ook gebeurt. Men ervaart diepere relaties met medemensen en zorg voor het kwetsbare op deze wereld. De vervulling van eigen belangen is minder centraal komen te staan.

Opvallend is de onmiddellijke zekerheid dat de aanwezige gestalte Christus is

Een andere uitkomst is dat vrijwel iedereen gezwezen heeft over het gebeuren. De ervaring is moeilijk in woorden te vatten. Bovendien staat onze cultuur er nauwelijks voor open. Wanneer iemand er wel over spreekt, gebeurt dat meestal in kleine, vertrouwde kring, aarzelend en voorzichtig. Het kan dan wel moeilijk te verwoorden zijn, maar zwijgen kan nog moeilijker zijn als je er vol van zit. Van de geloofs-gemeenschap wordt meestal niet veel ondersteuning verwacht, noch wordt deze gegeven wanneer mensen hun verhaal doen. De consequentie van dat zwijgen is echter dat het moeilijker is om deze gebeurtenis een rol te laten spelen in het leven. Een ander gevolg is dat het op deze manier een onbekend fenomeen blijft, wat weer bijdraagt aan het zwijgen erover. ▷

Mystieke ervaring

In de beschrijvingen komen veelvuldig de kenmerken voor die William James, grondlegger van de godsdienstpsychologie, geeft van een mystieke ervaring. Ten eerste is het onvermogen om de ervaring aan anderen over te dragen een teken dat het om een mystieke ervaring gaat. De ervaring gaat elke uiting in woorden te boven. Een tweede kenmerk is het ontstane inzicht. De ervaring verschaft inzichten die anders zijn dan de kennis die men vanuit het denken ontwikkelt. Het derde kenmerk is de korte duur van de ervaring. Ten slotte, zegt James, is tijdens de ervaring het wilsvermogen opgeschort; men kan een dergelijke ervaring niet zelf oproepen en er geen invloed op uitoefenen.

Relatie met religie

Een verschijningservaring vindt meestal thuis plaats, vaak 's avonds in bed, net voor het inslapen. Soms gebeurt het zonder een specifieke gerichtheid op God. Maar meestal gaat er een verlangen naar God of Christus aan vooraf en vindt de verschijning plaats tijdens een gebed, het lezen in de Bijbel of bezoek aan een kerk.

Een schilderes, 80 jaar, krijgt het avondmaalsbrood aangereikt van Christus

'In februari 2000 beleefde ik een onvergetelijke avondmaalsviering. Terwijl we met elkaar in een kring stonden, zag ik ineens de Heer staan.

< 'Christus in Gethesemané'. Worms? Ca. 1440. Museum Catharijneconvent Utrecht. Foto René Rosmolen

Hij stond daar, de Geweldige, en ik zag Hem! De ouderling kwam voorbij met het brood. Hij ging de rij af en kwam bij mij. Maar niet de ouderling, de Heer stond voor me. Zijn gezicht was vol liefde, goedheid en vooral blijdschap. Ik was er totaal ondersteboven van dat ik Hem zag. Hij sprak zelfs tot mij. Terwijl Hij mij het brood aanreikte en ik dit vanuit zijn hand aanpakte, zei Hij: 'Neem en eet, dit is Mijn Lichaam.' En terwijl Hij mij aankeek en tot mij sprak, voelde ik

'Terwijl we met elkaar in een kring stonden, zag ik ineens de Heer staan'

duidelijk hoe Hij zijn blijdschap in mij wilde leggen en mijn droefheid weg wilde nemen. Ik werd heel erg blij en at het brood, dat ik uit zijn hand had aangenomen. Ook zo met de wijn. Niet de predikant stond voor mij, het was nog steeds de Heer. Hij reikte mij de wijn aan en ik dronk zijn wijn. Zo stroomden zijn genade en vergeving en daarmee een overweldigende blijdschap in mijn hart.'

Een arts, 37 jaar, komt na een echtscheiding in een diepe crisis

'Ik was ten einde raad. Mijn vrouw was vertrokken en hield onze kinderen van mij weg en mij van hen. Ik was in een constante paniek, niet wetend hoe onze relatie weer leven in te blazen. Ik was met mijn moeder naar de Koninkrijkszaal van de Jehovagetuigen om met haar te zijn en haar wereld te begrijpen. Ik zat vooraan in de linkersectie. Ik keek naar rechts en zag een lichtgevende, heldere, doorzichtige ►

figuur in het rechtergangpad van achter naar voren komen. Lang van postuur, rechtop en stralen wit licht om zich heen verspreidend, zoals Rembrandt dat in zijn etsen van Christus een aantal malen heeft gedaan. Ik wist direct dat het Christus was.'

Een klassiek zangeres en zangdocente, 25 jaar, weet tijdens een meditatie dat Christus naast haar zit

'In de jaren 2001 en 2002 sprak ik regelmatig met een studentenpastor die mij had voorbereid op het ontvangen van het vormsel en het toetreden tot de Katholieke Kerk. Op zijn aanraden mediteerde ik in die tijd regelmatig in onze kapel, vóór de Christusicoon die daar naast de Godslamp hangt. Een van die keren, ergens eind 2002, zat ik daar weer en opeens, totaal onverwacht, 'wist' ik dat Hij naast mij zat, op een meditatiebankje, net als ik. Ik had hem kunnen aanraken als ik mijn hand had uitgestoken.'

Verwerking

Een verschijning is een overweldigende ervaring die om een verwerking vraagt. Wanneer mensen echte openheid bemerken, willen zij er wel over spreken. Als er in een ontvankelijke sfeer vragen worden gesteld, leert men de ervaring beter begrijpen. Dan kan de ervaring tot steun zijn in het te boven komen van een moeilijke tijd, in de geloofsontwikkeling, en in de relatie met God. Die openheid is er echter lang niet altijd, ook niet in de kerk. Het komt voor dat men er niet met de eigen voorganger over durft te spreken; het wordt soms een hal-

lucinatie genoemd, of men reageert met: 'wat in het mensenhart opkomt, dient gewantrouwd te worden'. Binnen en buiten de kerk zijn de reacties niet wezenlijk anders. Ik geef een paar 'kerkelijke' ervaringen door.

'De ouderling die ik het na afloop van de dienst vertelde, vond het maar niets en deed het met schrik af als iets wat meer bij de duivel hoort.'

'Een vriendin met wie ik heel vaak ging wandelen, vertelde het aan haar pastoor. Hij zei dat het niet mogelijk was, want God kan men niet zien. Ik zei daarop dat Jezus zich na zijn kruisiging ook aan zijn leerlingen liet zien en zij zei helemaal niets meer.'

'Na een aantal maanden heb ik mijn ervaring besproken met de wijkpredikant. Hij stond er voor open en heeft me aangemoedigd een gespreksgroepje op te richten waarin ruimte was voor persoonlijke ervaringen. Daar kwamen alleen vrouwen. Het was een klein groepje; het heeft een aantal jaren bestaan. We hadden fijne gesprekken, maar ik was de enige met een dergelijke ervaring. Ik leidde ook een tienergroep. Op een keer heb ik, zomaar spontaan, het hele verhaal verteld. Ze luisterden heel aandachtig. Ik heb nooit gemerkt dat ze het raar vonden.'

Berthilde (drs. B.) van der Zwaag is werkzaam als theoloog in Eindhoven (www.berthildevanderzwaag.nl). Haar boek Als Christus verschijnt (2e druk; € 10,00 plus verzendkosten) is te bestellen via berthildevanderzwaag@onsneteindhoven.nl